

Concreet en aards

Er bestaat een fantastische act van Rowan Atkinson waarin hij de duivel speelt ('zeg maar Toby'), die dieven, verkrachters en ander gespuis hun plek wijst in de hel. Tegen de christenen zegt hij met een vilein lachje: 'Sorry jongens, de joden hadden gelijk...'. Dit lijkt me niet wat René Süß

René Süß, *De Geest bemint de buitenkant. Jodendom in fragmenten*. VU Uitgeverij, Amsterdam 2010. 184 pag. € 19,95. ISBN 978 90 865 9414 6

voor ogen staat als uitkomst van de joods-chris-

telijke dialoog, maar in *De Geest bemint de buitenkant. Jodendom in fragmenten* doet hij wel een ernstige poging om het eigene van het jodendom over het voetlicht te brengen.

Wat dat eigene is? Het laat zich samenvatten als: aards, concreet, lijfelijk,

gericht op 'de buitenkant', het leven hier en nu, 'in fragmenten' en daarmee niet spiritueel, verinnerlijkt, abstract of gericht op systematiek en eeuwigheid. In een reeks beschouwingen, losjes gegroepeerd rond vijf (uiteraard vijf) thema's in evenzovele hoofdstukken, is het steeds weer deze visie die erudiet en welsprekend wordt verwoord. De titel van het boek is ontleend aan de door Süss bewonderde christelijke theoloog Van Ruler, aan wie ook het eerste hoofdstuk is gewijd.

René Süss kan wel beschouwd worden als de vleesgeworden joods-christelijke dialoog. Als zoon van een joodse vader en een 'uitgekomen' moeder studeerde hij theologie en werd hij predikant, om in 1999 de Nederlandse Hervormde Kerk te verlaten en voluit als jood te gaan leven. Süss is sterk geworteld in beide tradities en dat is in dit boek ook goed te merken. Niet alleen in het eerste hoofdstuk, ook in de rest van het boek worden veel christelijke auteurs geciteerd. Steeds weer moest ik terugdenken aan de Universiteit van Amsterdam, waar ik iets later dan Süss theologie studeerde.

Ik vind dit een sympathiek en interessant boek. Wel rees bij mij de vraag in hoeverre het beeld van het jodendom dat erin geschetst wordt, overeenstemt met het concrete, joodse leven in Nederland vandaag de dag. Dat komt nauwelijks in beeld, afgezien van een enkele verwijzing naar Sjoel West in Amsterdam. Wat we lezen is Süss' eigen visie op het jodendom en die is hier vooral theologisch, sterk tekstueel en soms zelfs enigszins kunstmatig. Om

zich thuis te kunnen voelen binnen de orthodoxie, – niet binnen het Nederlands Verbond voor Progressief Jodendom, zo veel is wel duidelijk – wekt hij bijvoorbeeld de antieke sadduceese traditie tot leven. In tegenstelling tot de rabbijnse traditie gelooft die niet in een opstanding der doden (*techiat hametiem*).

**RENÉ SÜSS
DE GEEST
BEMINT
DE BUITEN-
KANT
JODENDOM
IN FRAG-
MENTEN
VU UITGEVERIJ**

Misschien is dat een van de dingen waar volgens Bloeme Evers-Emden in het voorwoord 'bepaalde lezers [...] wenkbrauwfronsend van [zullen] opkijken'. Dat roept een andere vraag op, namelijk voor wie dit boek bedoeld is: joden, christenen, boeddhisten, atheïsten, iedereen? Ik denk toch vooral voor christenen. Als oproep aan de christenen om de joden in hun eigenheid en andersheid te respecteren heeft *De Geest bemint de buitenkant* absoluut betekenis. Ik kan dit boek zeker aanbevelen aan iedereen die de joods-christelijke dialoog ter harte gaat.

Arian Verheij